

Ž a u m a K a b r e
Glasovi reke

Prevela s katalonskog
Silvija Monros Stojaković

■ Laguna ■

Naslov originala:

Jaume Cabré
LES VEUS DEL PAMANO

Copyright © Jaume Cabré i Fabrè, 2004
Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

SADRŽAJ

Prvi deo	
ZELENDUROV LET	13
Drugi deo	
IMENA RASUTA PO ZEMLJI	53
Treći deo	
ZVEZDE POPUT IGLICA	175
Četvrti deo	
TUŽBALICA ZA DŽELATA	335
Peti deo	
KINDERTOTENLIEDER	407
Šesti deo	
PAMĆENJE KAMENJA	463
Sedmi deo	
PLAČ PLOČE	593
Silvija Monros Stojaković:	
Igra brojeva, istorije i asimetrije	623
O autoru	629

*Oče, nemoj da im opraštaš,
jer znaju šta rade.*

Vladimir Jankelevič¹

¹ *Vladimir Jankélévitch* (1903–1985), francuski filozof i muzikolog. (Prim. prev.)

0

Sasvim prigušeno. Kao da neko zapravo nežno grebucka po vratima. Tako su se ona tiho otvorila, jer ruka u rukavici pažljivo izvuče rezu iznutra kako ne bi napravila ni najmanji šum. Vrata su se nečujno i zatvorila. Neko se, zaista sav taman, kretao po stanu u mraku. Jurijeve oči, svikle na noć, pratile su tog nekoga u tišini. Pridošlica uđe u radnu sobu. Roletne niko ne beše spustio te dodatno premre od straha. S druge strane stakla snežne pahulje izazvane neočekivanim talasom polarnog vazduha, koji će rashladiti predeo poput grobnice, činile su noćnu panoramu još tišom. Nije se čulo čak ni žuborenje reke. Odluči da ne spusti roletnu kako niko nikada i ni pod kojim okolnostima ne bi mogao da zna da je on te noći ušao u taj stan.

Pridošlica uzrujano sede ispred računara, spusti tašnu na pod, pored stolice, i uključi računar. Osmotri besprekoran red na stolu i shvati da će mu to ipak pojednostaviti posao. U tišini Jurij beše pratio uljeza do radne sobe i u još većoj tišini ga je sad posmatrao sa vrata. Plavičasto svetlo ekrana ispuni prostoriju a pridošlica poželi da se ni sa puste ulice a ni sa drugog kraja stana ne primeti taj bled i hladan odsjaj. Prilepljen uz ivicu ekrana stajao je stiker: „Dobro jutro! Hrana je u ormanu iznad frižidera. Hvala za sve!“ Poče da pretražuje foldere. Iz

džepa sakoa izvadi kutiju sa diskovima i strpljivo stade da kopira fajlove. Negde u zgradi se neko zakašlja i pridošlica zaključuje da mora da su to susedi odozdo koji se po svoj prilici ošamućeni, neraspoloženi i umorni vraćaju sa neke terevenke, gunđajući sebi u bradu kako više nisu u godinama za kojekakvu ludosti. Neka kola usporene brzine, verovatno usled snega, raniše tišinu noći. Zašto su računari tako spori kad se čoveku žuri? Zašto prave toliku buku, kad kažu da su nečujni? Tada zazvoni telefon i pridošlica se ukipi, kao skamenjen, i kap znoja mu skliznu niz nos. Nije je obrisao jer nije ni postojala. Nikakvo drugo kretanje na drugom kraju stana.

„Nisam sada u mogućnosti da vam se javim. Ostavite poruku posle zvučnog signala.“

„Slušaj, sutra ujutru neću moći da dođem jer treba da prebacim neke ploče u Trep, a na kćerku ne mogu da računam. Ali ne brini, svratiću u podne, pre ručka. Vidimo se. Neka ti je sa srećom, čuvaj se. Svakako ću te obići. I, da, u pravu si: stvarno se čuje kako Pamano² pevuši.“

Bip, bip. Vidimo se. Muški glas sa naglaskom tih brda, promukao zbog duvana i karahilja³, koji sa puno poverenja govori o sutrašnjem danu. Neznamac je sačekao nekoliko časaka da se neka vrata otvore. Ništa. Niko. Srećom po njega, Jurij beše odlučio da se ne oda, te se dalje krio u svojoj nepomičnosti. Tek pošto se razvejalo sećanje na zvuk telefona, tek pošto je iznova bio kadar da čuje kako se pahuljice nežno spuštaju preko svih oblika, neznamac sebi dozvoli da lagano dođe do daha i ponovo uključi računar.

Jurij se udalji sa vrata u radnu sobu ne znajući tačno šta mu valja činiti pa se do daljnog skloni u dnevni boravak, prateći svaki zvuk iz radne sobe.

2 Planinska reka na katalonskim Pirinejima. (Prim. prev.)

3 *Carajillo*: kafa s dodatkom konjaka ili ruma; na katalonskom je dovoljno reći „kafa s nekoliko kapi“; inače potiče iz Katalonije. (Prim. prev.)

Neznanac se vratio na posao. Ubrzo je napunio pet diskova sa sadržajem foldera sa oznakom O. F., kao i sa još nekim fajlovima, za svaki slučaj. Kad je završio s tim, sve foldere je bacio u računarsku kantu za otpatke. Proverio je da nije ostao nikakav trag o tim ili sličnim dokumentima. Onda je ubacio nov disk sa virusom, izvadio ga i isključio računar.

Upalio je baterijsku lampu i stavio je u usta da bi mu ruke bile slobodne. Nije mu uopšte bilo teško da sruči na sto tri fascikle koje su ga zanimale. Bili su to papiri, fotografije, dosije. Stavio je sve to u svoju tašnu i zatvorio regulator. Na podu, pored zida, nalazilo se crveno koferče. Otvorio ga je. Kao kad se neko sprema za put. Pažljivo ga ispretura: nije bilo ničega što bi ga zanimalo. Pre nego što je pošao pade mu na pamet da ipak pogleda fioke. Prazni listovi papira, blokovi, školske sveske. I jedna kutija. Otvori je i talas znoja zapljusnu mu čelo. Učini mu se kao da čuje uzdah sete na drugom kraju kuće.

Dok je zatvarao vrata stana znao je da za sobom ne ostavlja nikakav trag o svom prisustvu, znao je da se zadržao svega nešto više od petnaest minuta da bi obavio ceo posao i što ga dalje zora zatekne, tim bolje.

Čim je opet ostao sam, Jurij je ušao u zamračenu radnu sobu. Sve je izgledalo kao i inače, ali on je osećao golemu teskobu tamo, duboko u sebi. Neki čudan osećaj kao da nije bio na visini zadatka.

Prvi deo
ZELENDUROV LET

Prostrta imena prekrivena cvećem.

Žuan Vinjoli⁴

U petak tridesetog dana marta leta Gospodnjeg dvehi-ljade druge u devet ujutru, na taj tako iščekivan, tako priželjkivan dan, oči mnogih vernika pristiglih na vatikan-ski Trg Svetog Petra iz svih krajeva sveta s nestrpljenjem su prikovane za prozor prepun draperija sa kojeg će Njegova papska svetost poručiti blagoslov *urbi et orbi*⁵. Iako je prole-će već počelo, veoma je hladno krivicom ledenog, izdajnič-kog vazduha koji se sa Tibra penje Ulicom Končilijacione i potom upada na radostan i pobedonosan trg u nameri da preseče odanost srca već spremnih za pojavljivanje vrhov-nog pontifeksa. Marame plešu, što zbog nazeba, što zbog uzbuđenja. Prozor se pomera i u magnovenju ta stakla pre-lamaju sve ostale prozore koji se sa balkonskog niza otvaraju prema unutra. Mikrofon, usrdni kapelan koji ga podešava na odgovarajućoj visini i skvrčena prilika, sva u neokaljanoj belini, Svetog oca Jovana Pavla Drugog, koji izgovara reči što ih je nemoguće razumeti iako su ljudi prestali da istre-saju nos. A onda blagoslov. Šest gvinejskih časnih sestara plaču od sreće klečeći na vlažnim kockama trga. Skupina koju predvodi prečasní Relja, odlično postavljena u odno-

4 Joan Vinyoli i Pladevall (1914–1984), katalonski pesnik koji je posebno cenio Rilkea. (Prim. prev.)

5 Uskršnja poruka koja u osnovi znači „Grad (Rim) svetu“. (Prim. prev.)

su na papski prozor, do te mere poštuje svečani tajac da to postaje pomalo nesrazmerno spram donekle sujevernih izli-va vernika koji vitlaju brojanicom vezanom za ruku, celivaju papinu sličicu od pola evra ili pak škljocaju čas koji oveko-večuje večnost. Prečasni Relja napravi suzdržan pokret u smislu: O bože, kakvi smo to ljudi! Potom baca pogled na časovnik. Moraće da požure ako će za pola sata da budu na Pjaci del Santo Uficio. Čim je nakon blagoslova nestala prilika pape koga lekari odvođe, prečasni Relja diže ruku i pokazuje pravac kojim se valja probiti kroz svetinu, jer on je spreman da odlučnim udarcima svog crvenog kišobrana put prokrči dalje kroz gusto mnoštvo vatikanskog trga. Kao jedna jedinstvena duša, pedeset žena i trinaest muškaraca iz pomenute skupine sledi pravac kišobrana. Ostali počinju da se postepeno vrte ukrug, kao da im teško pada da se rastanu sa mestom o kojem su onoliko sanjali i maštali.

Limuzina zatamnjenih stakala poput mačke nečujno odmi-če Ulicom Porta anđelika, skreće udesno i zastaje kod kontrol-
ne rampe Belvedera. Dva muškarca golog potiljka sa slušalicama i tamnim naočarima, svaki sa po jedne strane, prilaze prozori-
ma koji se elegantno spuštaju poput razrađenog pokreta očnih
kapaka. Istovremeno daju znak da im se oslobodi prolaz. Jedan
brzim korakom prati limuzinu tačno do mesta gde će se parki-
rati u Ulici Dela Posta. Jedan vatikanski redar iskršao iz zida
otvara vrata sa desne strane limuzine. Pred dverima Apostolske
palate pripadnik švajcarske garde prerušen u janičara pravi se
da ga se okolni svet ne tiče i gleda preda se, prema kontrolnoj
zgradi, kao da hoće da dokuči njene nepojamne tajne. Iz limu-
zine izlaze stopala u cipelama stroge crnine sa srebrnom kop-
čom i otmeno staju na tlo.

Kao što nalaže protokol, kako i priliči takvom danu, u vati-
kanskoj Crkvi Svetog Petra održaće se misa u prisustvu Svete
kongregacije obreda u punom sastavu. I kao što to nalaže pre-
dostrožnost, sve visoke zvanice pozvane su tri sata pre početka

ceremonije kako bi se izbegla i najmanja pukotina, jer ako je Sveta katolička, apostolska i rimska crkva nešto naučila za sve ove vekove, to je da smišlja, priredi i nadzire svaku vrstu svetkovine sa određenim stepenom raskoši, primerenim važnosti proslave.

Sva u najstrožoj crnini, vitka i uspravna prilika, uprkos tome što joj je osamdeset sedam godina, pod diskretnim ali izuzetno elegantnim šešikom, čeka da njen sin i bivša snaja stanu pored nje. Sa izvesnom mrzovoljom prenebregava graju koja dopire sa trga, gde ljudi postaju svetina a da to i ne primećuju. Gazulj obavlja formalnosti sa službenim licem koje izađe iza redara.

„Kud li se Serži denuo?“, pita dama gledajući napred, strogo, i ne mareći da rečenici podari prizvuk pitanja.

„Tu je, mama“, resko odgovara Marsel. „Gde bi inače bio?“

Serži se beše udaljio nekoliko koraka da pripali cigaretu jer je znao da unutra čitavu večnost neće moći da povuče nijedan dim.

„Ne čujem ga.“

Kad bi se potrudila da ga pitaš, misli se u sebi Merče, koja ne može da prikrije kiseli izraz još od ranog jutra. Ali ti nikad nećeš nikoga ništa da pitaš, jer nećeš da ti se nabora vrat, a i zato što na kraju svi kleče pred tobom.

„I?“, kaže dama Gazulju.

„Gotovo je. Sve je sređeno.“

Paket od pet osoba s kontrolnim brojem 35Z prolazi kroz dveri palate tri sata pre početka proslave.

Dvorana Svete Klare je prostrana, blago osvetljena lenjom svetlošću koja ulazi kroz balkone što izbijaju na unutrašnje dvorište, dok njime užurbano kruži čovek neobično okićen žutom lentom preko grudi, a ispred njega ide čovek nimalo svečano odeven i dopola ispruženom rukom pokazuje mu na jedna vrata. S druge strane balkonskog niza, ogromna

i tamna polulopta pokazuje šta je sve čovečanstvo znalo o Zemlji u 17. veku. Pored nje je koncertni klavir, pomalo neočekivan u takvoj dvorani, i dakako nategnut kao i svi muzički instrumenti kad čute.

Ceremonijal-majstor, suvonjav čovek sav u crnom kao i dama, po svoj prilici kapelan, na italijanskom mrmlja ljudima za koje zna da ga neće razumeti, i stavlja im do znanja da mogu da sednu, da su u svojoj kući, da treba samo još pričekati i da, ukoliko otvore vrata pored klavira, imaće i *stanza da bagno* na raspolaganju. Dok sedaju na svoja mesta, jedna žena srednjih godina, verovatno časna sestra, dovlači kolica sa predjelom i isključivo bezalkoholnim napicima, a kržljavko došaptava Gazulju da sat pre svečanosti kolica s posluženjem ima da budu povučena, zna se i zašto.

Dama seda na široku fotelju, skupljenih nogu, i upire pogled, kao da vidi, ka dnu dvorane, očekujući da se i ostali ugledaju na nju. Iznutra je sva napeta, onoliko koliko njeno krhko telo može da podnese. Ali ne dopušta da njen sin, njena bivša snaja, niti ravnodušan unuk koji hvata zjale blizu balkona, a ni advokat Gazulj naslute da je zapravo uznemirena, štaviše, blizu pucanja dok sedi na udobnoj fotelji prostrane dvorane Svete Klare vaticanske Apostolske palate. Dama zna da će nakon ovog dana najzad moći spokojno da ispusti dušu. Stavlja ruku na grudi kako bi osetila bilo krstića koji joj visi o vratu. Zna da će šezdeset godina zebnje danas biti okončano i ne može sebi da prizna da bi za nju možda bilo bolje da je poživela drugačiji život.

Na dan kad mu ime pohraniše u zaboravu malo je sveta bilo na ulici. I da nije padala kiša, opet bi bilo malo sveta pošto se većina opredelila za to da odglumi ravnodušnost dok se, prateći čitavu stvar, prisećala onolikih suza, bilo sa nekog neupadljivog prozora, bilo iza ograde okućnice. Gradonačelnik beše rešio da se čin obavi makar lilo kao iz kabla; ne reče pak da je suštinski razlog tog napada političke volje u tome što se sa jednim klijentom iz Sorta dogovorio da se u dva nađu u Rendeovoj kući i odu na čorbast pirinač o kojem već sanja. Ali on je bio jedan od Bringeovih i želeo je da svima bude jasno, uključujući i Gravatovu kuću, da će se svečani čin održati makar i potop nastupio. Izvršiše prema tome izmene u pogledu prisustva gradonačelnika, više upravnika, sekretara pa čak i dvoje poletnih a zalutalih turista sa drečavim kišobranima, iako ni to dvoje nije znalo šta je zapravo posredi premda nisu prestajali da škljocaju živopisne običaje ovih dirljivih brđana, ali je zato tu bio i nezaobilazni Sereljak, uostalom kao i Baskonesica, bez obzira na to što nikome nije jasno šta će ona tu, za ime božje, i to ovakvim povodom. Čista frenokolopeksija⁶. Žauma Sereljak beše izradio četiri veličanstvene ploče od svetlosivog mermera sa crnim slovima čija je izvrsnost iziskivala

6 Zahvat kojim se spušteno debelo crevo privezuje za dijafragmu. (Prim. prev.)

kudikamo probranije ulice, očuvanije fasade i zaokruženije naselje. Ona na kojoj je pisalo „Ulica predsednika Franseska Masije“⁷ zamenila je onu na kojoj je pisalo „Ulica velegeneral Franka“⁸. Ona sa „Glavnom ulicom“ prekrivala je onu sa „Ulicom Hosea Antonija“⁹, ona sa „Glavnim trgom“ zamenjivala je onu sa „Španskim trgom“, a ona sa „Središnjom ulicom“ bila je na mestu „Ulice falangiste Fonteljesa“. Pošto je sve bilo pripremljeno, a i rupe već izbušene, te budući da je Seraljak bio veoma spretan a njegov posao cvetao s tolikim promenama u nazivima što ih sobom povlači smrt diktature, sve se svelo na idemo dalje. Kako se poslednja ploča, ona o falangisti Fonteljesu, opirala obijanju, nju je na zidu razbio gađajući je saksijom. Potom je bacio komadiće tužne istorije u kontejner ispred kuće Bataljovih. Usitnjeni komadi falangiste Fonteljesa ispustiše nečujan i nemoćan vrisak koji se stopi s jedva čujnim jaukom sa trema kuće Gravat, sa ukipljenom i nepomičnom prilikom koja se grčevito držala

-
- 7 *Francesc Macià i Llusà* (1859–1933), španski političar i vojno lice republikanskog opredeljenja naklonjen katalonskoj nezavisnosti. Bio je i predsednik stranke koju je u tu svrhu i osnovao. Spomenik njemu u čast nalazi se od 1991. na glavnom barselonskom trgu Katalunja, kao još jedno izazovno delo vajara Žuzepa Marije Subiraka, inače zaduženog da nastavi radove Antonija Gaudija na Sagradi familiji, odn. Hramu Svetog Trojstva; v. roman *Gaudijev ključ*. (Prim. prev.)
- 8 *Francisco Franco y Bahamonde* (1892–1975), španski političar i vojno lice monarhističkog opredeljenja koji je, kao Galicijac, zabranio i galicijski jezik zarad jedne monolitne Španije kojom će vladati sve do smrti, pošto je sa severa Afrike 18. jula 1936. krenuo da zavede red u matičnoj zemlji, u kojoj je, nakon pobeđe u Španskom građanskom ratu, a uprkos ličnoj skromnosti, rado i jedino pristajao na to bude označen kao *Generalísimo*; u daljem tekstu će po potrebi biti označen kao *Generalisimus*, kad se već tako odomaćilo na srpskom. (Prim. prev.)
- 9 *José Antonio Primo de Rivera* (1903–1936), španski političar koji je osnovao falangistički pokret – izjednačen u stručnoj javnosti sa fašizmom – čiji je otac plemić Migel Primo de Rivera još 1923. pomislio da Španijom valja vladati gvozdenom pesnicom, pri čemu je isticao da ljudi, koji su kao pojedinci samo jedno klasje, kad se ujedine kao snop žita postaju nesalomivi. (Prim. prev.)

za ogradu, a koju niko, izuzev mačaka, nije ni primetio. Dve starije žene, jedna baš stara, ispratiše ceo čin sa onog gornjeg dela Rase, sasvim natrontane. Čim su se uverile da je Seraljak konačno razbio staru ploču, lagano su se spustile Središnjom ulicom, ruku podruku, posmatrajući sve fasade, prozore, vrata, te se nakratko sasvim lično na sve to osvrnuše, možda i zato da prikriju pometnju koju su osećale znajući da ih mnoge oči posmatraju iz svake kuće, i to istom nekažnjivošću kojom su te oči krišom gledale zamenu ploča u svojoj ulici. Kad su došle do kontejnera, zastale su kao da moraju u nešto da se uvere. Zvaničnici su već bili put Franseska Masije kako bi stigli do Glavnog trga i tamo izveli poslednju programiranu izmenu, gde je gospodin gradonačelnik inače predviđao da nešto prigodno zbori o duhu sveopšteg izmirenja koji upravo nagoveštava povratak na vajkadašnje ulične nazive. Od tog trenutka, a počev od uobičajene tišine na tom potezu ulice, niko se u Tureni nije više sećao Oriola, a iz svih domova se začu uzdah olakšanja, jer su svi pomislili da najzad nestaje jedan od simbola tolike nesloge. Niko više u naselju, izuzev one senke koja je brisala naočare na tremu Gravatove kuće i razmišljala videćete vi ko će poslednji da se smeje, nije mislio na Oriola Fonteljesa, sve dok dvadeset četiri godine kasnije nije otpočelo rušenje samotne i nekorisne zgrade stare škole da bi se dvadeset prvom veku izašlo u susret uređenijim i umivenijim naseljem.

Kao što se moglo i očekivati, direktorka škole u Sortu naručila je Tini Bros da ode do Turene da i zvanično gurne nos među stvari koje su pripadale staroj školi jer se povela reč o izložbi o razvoju nastavnih sredstava i, bez sumnje, u tom nevelikom zdanju mogu se naći svakojake zanimljivosti. Starinska učila, tako nešto. Pošto je inače pripremala knjigu, nju su postavili za zvaničnog školskog istraživača. Tako da je Tina, koja je imala druge misli u glavi, preko volje morala

drugi put u roku od tri dana da se popne na Turenu svojim neobičnim crvenim spačekom. Nije znala da se parkirala ispod ploče kojom je dvadeset četiri godine ranije vraćen prvobitni naziv Središnje ulice. U opštini je zatražila ključeve škole i rekli su joj da ih nemaju, da zidari već rade tamo, i kad je stigla pred poslednju zgradu naselja kad se ide putem Trijadorskog brega, ustanovila je da upravo skidaju krov, crep po crep. Ne časeći ni časa, uzela je mali foto-aparat, onaj sa osetljivim filmom, da iskoristi oklevajuću svetlost sumraka i napravi tri snimka zgrade. Ni na jednom nije ukadrirala radnike na krovu. Možda će neki od ovih snimaka ipak poslužiti za knjigu. Daj bože. Srećom, radnici behu počeli od umivaonika. Imala je vremena da pregleda oba ormana učionice, da isprlja ruke crnom, smolastom, višegodišnjom prašinom, da presudi hrpama neupotrebljivih papira, da pomiluje tuce knjiga napisanih u sklopu preistorijske pedagogije mađa su imale svoju draž u svetlosti izložbe, i da sluša lupanje čekića zidarskih radnika, koji su zgradu upravo osuđivali na ništavilo. Sav materijal koji je prikupila sasvim lepo je stao u kartonsku kutiju koju je pone-la iz Sorta. Dugo je gledala kroz prozor u daljinu, otvorenih očiju, pitajući se da li je to što je naumila da uradi po izlasku iz škole napad na njeno sopstveno dostojanstvo. Verovatno jeste, ali Žordi joj ne ostavlja nikakvu odstupnicu. Još dva minuta je držala otvorena usta; nikakvu odstupnicu. Zašto je Žordi takav? Zašto je Arnau takav? O bože. Zašto se u kući nikad ni o čemu ne razgovara? Zašto su tako zatvoreni? Zašto je Arnau sve dalje, do te mere da čitave dane provodi van kuće a sasvim neodređeno govori s kim ide? Poduže je bila zaokupljena ovim gorkim razmišljanjima, a onda je uzdahnula, spustila pogled i iznova se suočila s praznom školom Turene. Učinila je napor da makar na tren prestane da misli na obojicu, naročito na Žordija. Onda joj pade na pamet da pogleda u fioke nastavničnog stola. U prvoj, pored litanije nevidljivih uspomena koje su se raspršile čim ju je otvorila, još je bilo strugotine neke davno narezane olovke. U ostalim dvema nije bilo ničega, čak ni sećanja. Kroz prljave

prozore dan je lenjo zamirao i, iznenada, shvatila je da su već odavno utihnuli udarci čekića.

Na tabli se nalazio polunagrizeni pisak za klarinet. Uzela ga je i nije mogla da se obuzda. Dobrim nastavničkim rukopisom zapisala je datum: sreda, 13. decembar 2001. Okrenula se, kao da za izrovanim klupama sede deca, da im izloži šta će toga dana da rade. Ali bila je zabezegnuta jer je pozadi, držeći vrata učionice, loše izbrijani zidar s cigaretom u ustima, kutijom tomposa u jednoj ruci i gas-lampom u drugoj, takođe bio zabezegnut. Ipak se on prvi snašao:

„Učiteljice... odosmo mi, više se ništa ne vidi. Vi ćete da vratite ključ?“

Priđe joj s lampom i svežnjem ključeva koji mu je visio sa farmerki belih od prašine, a Tini se učini da je to dete koje joj donosi knjižicu i da je ona oduvek bila učiteljica u toj školi. Zidar ostavi kutiju tomposa na sto.

„To smo pronašli iza table.“

„Ove table?“

Radnik se približi tabli i pogura je sa strane iako je izgledalo da je uzidana; pogura je uz bolno stenjanje, gotovo dva pedlja prema jednoj strani, i tako se ukazala mala tamna pukotina. Primače lampu.

„Evo ovde unutra.“

„Kao gusarsko blago.“

Radnik vrati tablu na mesto.

„To su sveske dečurlije“, reče. I kucnu dvaput po kutiji. Bila je to lepo očuvana kutija tomposa, privezana crnim konopcem.

„Mogu li da je zadržim?“

„Mislio sam da je bacim.“

„Možete li da mi ostavite gas-lampu?“

„Ako ostanete ovde, smrznućete se od hladnoće“, upozori je dok joj je dodavao lampu.

„Dobro sam se utoplila. Hvala za svetlo.“

„Kada budete odlazili, zaključajte i ostavite lampu kod ulaza. Sutra ćemo je već naći.“

„Koliko će vam trebati da sve porušite?“

„Sutra će biti sve gotovo. Danas smo samo pripremili posao. Ovo rušenje, to je sitno.“

I pozdravio se kao da je marinac, stavljajući bezvoljan prst na slepoočnicu. Naglo zatvori vrata i njegovo čavrljanje kao i dvojice drugara polako je nestajalo kroz prljav prozor, dok nije ovladala takva tišina da se maltene začuo kašalj Elvire Ljuis, devojčice koja je sedela u prvom redu i koja je pre pedeset šest godina umrla od tuberkuloze. Tina je pogledala oko sebe. Gas-lampa je samo bacala nove nepoznate senke. Ovo rušenje je sitna stvar, pomisli. Koliko li je generacija učenika naučilo da čita i piše ovde, pomisli. Za jedan dan, sve porušeno, uzdahnu.

Vratila se za sto i shvatila da je zidar bio i te kako u pravu. Učionica je postala prava ledara. A dnevna svetlost je sve brže nestajala. Ostavila je lampu na katedru i pomislila na gusarsko blago. Zamisli da su porušili školu a unutra dijamanti, pomisli samo... Razvezala je crni konopac i podigla poklopac: dijamanti su bile sveske svetloplave ili svetlozelene boje, nije se dobro videlo, a na njima je ukoso pisalo „Sveska“, štampanim crnim rukopisom. Sveske dečurlije. Dve, tri, četiri sveske. Šteta što nisu dijamanti, uzdahnu. Oseti ubod koji se vraćao tačno na vreme.

Otvorila je jednu. Odmah joj je pažnju privukao uredan, skladan, čitak rukopis koji je odozgo nadole ispunjavao sve stranice. Tu i tamo, poneki crtež. Sve četiri sveske su bile iste. U prvoj svesci, jedno lice. Ona to nije znala, ali to je bio Oriolov autoportret urađen u školskom toaletu. Čovek tužnog pogleda. U drugoj, kuća sa natpisom dole: „Kuća Gravat“. U trećoj, da vidimo... jedna crkva. Crkva Svetog Petra iz Turene. I jedan pas pasmine springer španijel, s najtužnijim očima koje je Tina ikada videla, i koji se možda zvao Ahil. A u poslednjoj svesci skica ženskog portreta, započeta, menjana, ispravljena hiljadu puta i napuštena napola, bez usana i praznih očiju, kao posmrtni mermerni kipovi kojima je Sereljak trgovao u svojoj radionici. Sela je i nije primetila da njen dah, usled hladnoće, izlazi kao magla, kao da želi da sakrije otkriće tih četiriju

svezaka. Gde li je čula to ime? Nedavno, da. Kao da joj ga je neko baš nedavno pomenuo.

Tina Bros je počela da čita poneta radoznalošću, i ne sluteći šta će se sve sručiti na nju. Počela je od prve stranice prve sveske, od zaglavlja na kojem je pisalo draga kćeri, što ne znam kako se zoveš, mada znam da postojiš jer sam video tvoju ruku, onako sićušnu i nežnu. Voleo bih da ti neko prosledi ove retke kada porasteš, jer hoću da ih pročitaš... Plašim se onoga što mogu da ti kažu o meni, naročito tvoja majka.

Posle pola devet, kada je svetlost lampe počela da jenjava, naglo je podigla glavu, kao da se vraća sa nekog drugog sveta. Bilo je nesmotreno što je ostala da se smrzava u toj učionici, sva se stresla. Zatvorila je meke korice poslednje sveske i sporo je uzdahnula, kao da je tokom čitanja zadržavala disanje. Rešila je da te sveske nisu zanimljive za izložbu koju je Majte htela da napravi. Vratila ih je u kutiju tomputusa, sa istim crnim konopcem, stavila je kutiju u veliki džep perjane jakne i spremala se da izađe iz škole, u kojoj joj se učini da je poživela duže od pedeset godina.

Ostavila je lampu tamo gde joj je zidar marinac rekao, vratila ključ u opštinu i uputila se do mesta ispod mermerne ploče koja izveštava da je to Središnja ulica. Njen spaček ju je čekao, uvek veran, prekriven tankim slojem devičanskog snega koji ga je štitio od melanholije njegove vlasnice.

Put za Sort, nizbrdo, bio je isuviše samotnan i hladan. Pošto nije htela da se zadržava stavljajući lance, krenula je da se spušta sasvim lagano, u ritmu svojih misli, i samih zakočenih hladnoćom i stranicama koje beše pročitala a isto tako i zbog noći koja se primicala. Na jednom starom zemljanom nasipu, kod krivine Pendisa, gde se Turena i završava, slika radikalne estetike ukazivala je na seču drveća u Tuki Negri radi proširivanja nekakve staze. U školi nije nikoga zatekla. Ostavila je kartonsku kutiju u Majtinoj kancelariji, uz ceduljče sa objašnjenjima, i pobjegla

glavom bez obzira jer se oduvek plašila da sama prođe tim tamnim i pustim hodnicima. Kao da ta hladnoća oživljava utvare. Spačeka ju je bez smetnji odveo do udaljenog hostela. Iako je to bilo severnije, tamo još nije pao sneg, držala je kutiju tompusa sa četiri sveske na suvozačkom sedištu. Iz predostrožnosti nije htela da ostane na parking u hostela pa je kola zaustavila na jednom kutku usamljenog drumu, isključila svetla i motor i ostala nepomična, gledajući netremice vrata osvetljenog objekta. Kao da je čekao na taj trenutak, sneg je počeo tiho i oprezno da pada, i ona je opipala kutiju tompusa na suvozačkom sedištu kako bi se uverila da je i dalje tamo. Tina nije mogla da čuje slatko šuštanje snežnih pahuljica koje su padale unaokolo.

Bilo je hladno. U dva-tri navrata izašla je iz kola da očisti vetrobran, ne skidajući pogled sa vrata hostela, a bila je rešena da ne uključi grejanje, jer u toj začaranoj tišini, poput bombonjere obložene somotom, u kojoj se ne čuje čak ni reka, brundanje motora upozorilo bi Žordija na njeno prisustvo.

Poslednji put kad je izašla iz kola da protegne noge i da sa sebe strese hladnoću, grebalicom je uklonila led sa vetrobrana i sakrila tablice devičanskim snegom sa drumu. Jedno je priznati da dostojanstvo kleca, a drugo da to i ostali saznaju. Nos joj je bio potpuno leden.

Čim je ponovo ušla, ne prestajući da posmatra vrata hostela kroz koja su za sve to vreme izašla samo dva neznanca, sasvim blago je rukom u rukavici ponovo dotakla kutiju za tompuse.

„Šta si rekao?“

„Dobro si me čula.“

Zinuvši od iznenađenja, a možda i od zaprepašćenja, Rosa oseti da joj je srce sišlo u pete. Pripadne joj velika mučnina i vrati se do kolevke. Prošaputa:

„Zašto?“

„Svi su ovde u opasnosti.“

„Ne, jedino je ovo dete u opasnosti.“

„Činim sve što mogu.“

„I pride kenjaš. Idi vidi gospođu Elisendu.“

„Zašto?“

„Zar ne goriš od želje da je vidiš?“ I dodade, u nameri da ga povredi: „Zar se sav ne raspilaviš od miline kad si pored nje? Te kako ima vrlo plastično lice, te kako ima tako teške oči...“

„Ma šta to govoriš?“

Kao da nije ništa natuknula, Rosa pogleda kroz prozor i reče ti si jedina osoba u naselju koju će ona slušati.

„Gospođa Elisenda ne može tu ništa.“

„U ovom selu se jedino radi ono što ona kaže.“

„Kamo sreće.“

Rosa pogleda u Oriola i zagleda se u njegove oči kao da želi da otkrije tajne pogleda koji su on i gospođa Elisenda razmjenjivali kad god bi bili zajedno. Taman se Oriol spremao da odgovori, kad zvona počеше da odzvanjaju javljajući da je vreme popodnevne molitve. Zanemeli su kao da inače imaju običaj da se mole, makar to bilo po takvoj surovoj zimi kao što je ta. Ali pre nego što su zvona utihnula, Rosa je prasnula.

„Ako to ne rešiš, vraćam se u Barselonu.“

„Ne možeš da me ostaviš.“

„Ti si kukavica.“

„Jeste, ja sam kukavica.“

Rosa nagonski stavi ruku na trbuh i umornim glasom reče da neću da naša kćerka zna da je njen otac kukavica i fašista.

„Fašista nisam.“

„Koja je razlika između tebe i onog dripca od gradonačelnika?“

„Ne deri se, sve se čuje!“

„On tera svoje, a ti se sa time miriš.“

„Ja sam samo seoski učitelj.“

„Mogao bi da radiš šta hoćeš sa gradonačelnikom.“

„Nemoguće. Osim toga, strašno se plašim. Taj čovek me stvarno plaši.“

„Moraš da zaustaviš ono sa Venturetom.“

„Ne mogu. Kunem ti se, neće da me sluša.“

Rosa ga poslednji put pogleda u oči. Okrenu se, lagano zanjihla kolevku i stade da gleda kroz prozor. Bio je to način da mu kaže zbogom dok je razmišljala kako je to moglo da se desi, dok je proklinjala dan kada nam je palo na pamet da prihvatimo posao u tako lepom selu koje, prema enciklopediji, ima znatan broj goveda i ovaca, gde će nam biti kao u bajci pa ćemo imati vremena da čitamo i da se volimo, a već je i krajnje vreme. I pošto su to razmotrili sa svih strana, ona beše rekla, dakle idemo u Turenu, Oriole. A sada, testo za kanelone za dan Svetog Stefana¹⁰ hladi se na stolu. Nije trebalo da pravi testo za kanelone toga dana, ne bi trebalo uopšte da bude Božića za četiri dana, jer nemoguće je bilo šta progutati misleći na to jedno dete.

Oriol je pogledao Rosin potiljak. Besno stisnu zube i izađe iz kuće treskajući vratima. Odmah potom otvori vrata, kao da je nešto zaboravio. Stade kao ukopan, ne ispuštajući kvaku, u pokušaju da suzdrži bes. Rosa je i dalje gledala ulicu mada, u stvari, ništa nije videla od suza što su joj mutile veličanstveni predeo doline Asue koji se pružao kroz prozor. Oriol pokupi jaknu i kapu i ponovo izađe.

Za svega osam meseci otkako radi kao učitelj u Tureni, napraviše od njenog Oriola neprepoznatljivog čoveka. Bili su došli tako puni zanosa, ona tek odskora trudna, iznenađeni zato što je on, koji nije odslužio vojsku niti se zbog stomaka borio na frontu, dobio to zaposlenje iako nije bio bivši borac, i isto tako iznenađeni jer su smatrali da su sva mesta predviđena za nastavnika sa strane, samo ako imaju karticu Falange na grudima ili pedigre o borbi protiv Republike odštampan na tankim brčićima; uz to zadivljeni zato što u svojoj čednosti nisu shvatali da do tog mesta u turenskoj školi nije stalo ni Bogu, koji se rodio u štali, u redu, ali koji je išao u školu u Nazaretu, gde su deca bila barem odvojena, jer nisu svi bili seljačka deca,

10 Sveti Stefan se u Španiji slavi dan posle Božića, 26. decembra, a kod Srba je to prva krsna slava posle Božića, 9. januara. (Prim. prev.)

nego je tu bilo i stolarske dece, koja su imala pristojno dvorište i okrečene zidove, kako bog zapoveda.

Gledala je kroz prozor ali nije videla trg. Valenti Targa joj je izmenio muža. Od prvog dana mu se uvukao pod kožu i počeo da mu laska. Od trenutka kad ih je, podbočen, začikavajućim pogledom ugledao na trgu samo što su sišli iz taksija s radosnim iščekivanjem u očima i zemljanim posuđem u sanduku od pruća. I sa portretom koji joj Oriol beše uradio, lepo spakovanim. Nije ona umela da predvidi opasnost i već je jedno beskrajno tromesečje u Tureni ćutala iz dana u dan, znajući da povremeno teraju plačljive ljude da iz crnih kola izađu na jednoj ledini kod proplanka Sebastija da bi potom nestali, nemi, zauvek sasušenih suza, iz kamiona za prevoz stoke. I nju je Valenti Targa pretvorio u ćutalicu. Predugo je ćutala. Sve dok joj Oriol danas, vraćajući se iz opštine, kamo ga prokleti Targa beše pozvao, ne kaza, ne gledajući je u oči, da bi uputno bilo da pristupi Falangi, i dok ona, ispred šporeta, nije zinula, ostajući bez reči, misleći da je možda pogrešno razumela ili da se on možda šali. Ali ne. I dalje je nije gledao u oči, u tišini, kao da čeka šta će pa ona da kaže. A ona ostavi posudu sa testom za kanelone na plotnu i tromim korakom uputi se prema kolevci, držeći se za trbuh, kao da želi da uspostavi rastojanje između kćeri i muža, pa reče šta si rekao?

„Dobro si čula.“

Hose Oriol Fonteljes Grau, pao za Boga i Španiju. Sada Tina zna odakle joj to ime zvuči poznato. Nedelju dana pre toga, dok je još bila srećna, obišla je groblja doline Asue da bi deo knjige posvetila mestima počinka mrtvih. Činilo se da turenko groblje ima pet zvezdica u poređenju sa grobljima ostalih naselja. Odmakla se da bi dobro ukadrirala prizor a da on ne bude iskrivljen širokougaonim objektivom. U sredini slike bio je vrlo oronuli spomenik. A sa strane, nizovi zakopanih grobova sa krstačama od zardalog gvožđa ili pak sa mermernim krstovima. U pozadini, poluskriven iza spomenika, još jedan niz grobnica, kod zida prema severu, odakle je nadirao neprijatelj

zajedno sa studenim vetrom. I mauzolej bogataške porodice ulevo, uredan i očito održavan.

Klik. Snimak je uhvatio jednog zelendura koji je upravo tada poleteo, posred neba, sa desne strane oronulog spomenika. Ona ga i ne primeti. Ili možda jeste, kao što se inače dešava mnogim fotografima, koji imaju tačnu predstavu o celini koju obuhvataju kadriranjem, mada prilikom razvijanja slika jedva čekaju da naiđu na neko iznenađenje.

Beli papir, potopljen u svetu crvene atmosfere, postepeno je iskašljavao čudnovate oblike, isprva ih jedva zadržavajući, a potom ih čineći sve određenijim. Pincetama zatrese papir u rastvaraču i oblici prerastoše u sve preciznije slike. Odlično kadriranje, pomisli pre svega. Pincetama izvuče papir iz kadice i okači ga za žicu pored ostalih dvadeset snimaka trećeg filma od petog decembra dvehiljade prve, turensko groblje. Stvarno, odlično kadriranje.

Pregledavajući ishod cele seanse uverila se da je sve ispalo kako je i bila zamislila, bez iznenađenja. Tek tada je primetila zelendura kako poleće, uhvaćen poslednjim snimkom, snimkom oronulog spomenika. Nije ga se sećala. Pazi ti ovo. Čista... čista poezija. Lupom osmotri ptičicu. Jeste, pravi zelendur, s krilima nadole, u punom nastojanju da se uzdigne. Drži glistu u kljunu. Ne. To je mrlja napravljena prilikom razvijanja. Ne: to je šara reljefa na grobnici u dnu snimka; ptica je samo letela ispred pa se tako stvara ta varka u perspektivi. Šara reljefa na ploči. Onda se zagledala u ploču. Iako je bila pri zemlji, u dnu slike, bila je dobro fokusirana jer je sasvim dobro podesila objektiv. Zelendur i ploča jasno ocrtani, razgovetni. Možda previše akademski, suviše ravno. Pade joj na pamet da je zelendur pero koje ispisuje reči ugravirane na ploči. Zelendur beše napisao Hose Oriol Fonteljes Grau (1915–1944), pao za Boga i Španiju. Ptica je isto tako nacrtala plug i fašističke strele. Vrh jedne strele ličio je na glistu koju zelendur u kljunu nosi u gnezdo.

Tina ostavi lupu na sto i protrlja oči. Možda bi ta fotka, poslednja sa tog filma, mogla da bude prva cele knjige, u crno-beloj tehnici, da se ukaže na protok vremena i te stvari.

I dalje je držala ruku u rukavici na kutiji tompusa sa sve-skama Oriola Fonteljesa i tokom nekoliko časaka, dok je razmišljala o njenoj sadržini, potpuno beše zaboravila zašto stražari ispred osvetljenih vrata Ajnetovog hostela dok je sneg ponovo prekrivao prednji vetrobran. Snežne pahulje joj se učiniše kao zvezde padalice, umorne od toga što se uludo drže za nebo, razočarane pri pomisli da treba vekovi da prođu da bi njihova svetlost stigla do zenica voljenih osoba. Postoje li voljene osobe na svetu? Dobro, ja volim Arnaua, ali on ne dá da bude voljen, uvek tako ćutljiv, uvek tako zaokupljen svojim stvarima, kao da neće ni da pogleda zvezde, isto kao Žordi. Njeni muškarci neće da gledaju u zvezde. Kada se spremala da počisti vetrobran, primetila je jedan pokret kod ulaza u lokal. Neko je izlazio. To je bio Žordi. Žordi. Njen Žordi je izlazio iz Ajnetovog hostela na čitave kilometre od kuće i osvrtao se levo i desno dok je stavljao kapu. Uopšte nije primetio crveni spaček koji je stajao u mraku na drumu. Okrenuo se i ispružio ruku prema unutra. Taj pokret joj pobudi ljubomoru. Znatno veću nego kad je videla da se iza tog pokreta pojavljuje žena, gotovo isto toliko visoka kao i Žordi, umotana u perjanu jaknu koja ju je činila neprepoznatljivom. Pokret kojim Žordi nije toliko prihvatao tu ženu, koliko ceo njen život. Pokret prihvatanja koji je ujedno bio i šamar za nju, koja se smrzavala u kolima da bi ustanovila ono od čega je već strepela.

Onda se trgla. Izvadila je foto-aparat, naslonila se na volan i potpuno otvorene blende a veoma malom brzinom škljocnula je dve slike, tri. Četiri, pet. A sada sa teleobjektivom: jedna, dve, tri, četiri, pet, šest... Prestade da slika i pomisli kako je ona običan paparaco. Do te noći nikad joj se suza ne beše zaledila na obrazu.

Uvaženi gospodin Nasario Prats, ćelav, potkresanih brkova, s graškama znoja na čelu i ispod potkošulje, a uz to civilni upravitelj i oblasni načelnik Pokreta, bio je očito uznemiren. Pred gospođom Elisendom ili se uzvrpoljiš ili nisi od krvi i mesa. Onaj tako osobeni miris koji je gospođa koristila za njega je postao znak opasnosti koji ga je podsećao na baršunasti glas što mu je na uvo izdavao naređenja tokom sahrane, ucenjujući ga kao da ona ne zna da je on civilni upravitelj; kao da zaista ne zna da je on oblasni načelnik Pokreta te da on ima svoja ovlašćenja; ali, ona, ma kakva ovlašćenja, kakvi bakračići; bila je spremna da mu uskrati njegova zakonita prava bespogovornošću jednog, jednog, jednog Staljina. Baš tako. Za slučaj uslikavanja, na lice ipak namesti izraz srdačnosti dok posmatra potomka voljenog druga i saborca Santjaga Vilabrua kako se bajagi dobrim stilom spušta stazom prema njemu, trojici potdelegata, šestorici gradonačelnika i proklesoj gospođi udovici, zajedno s tri autobusa pljeskača iz same doline Asue, Karege i Batlijua, što su došli na otvaranje smučarske staze Tuke Negre, čime će se otvoriti vrata inovacijama, potvrđujući tako najodvažnije inicijative, i staviti kamen temeljac buduće atrakcije. I tri autobusa su profesionalnim žarom pljeskala pošto nisu ništa razumela, što će reći da mora da je veoma važno. Neobičan smučar Marsel Vilabru Vilabru spustio se

sa kote dvehiljade trista glumeći da diže špansku zastavu koju je imao privezanu na leđima, osećajući flapflapflapflap tkanine boje vatre i zlata, pružajući otpor dok su smučke širile to dragoceno šuštanje prisnosti i tišine spuštajući se stazom iscrtavajući krivine, prethodno ugovorene sa Kikeom, i uvežbavane gotovo stotinu puta kako bi sve bilo besprekorno izvedeno i kako pogrešan pokret ne bi na sneg bacio njega, zastavu i ceo spektakl, na taj devičanski sneg koji je Marsel Vilabru zvanično načinjao tim epskim spustom. Odlično, Hasinto, odlično.

S izveštačenim osmehom, uvaženi gospodin Nasario Prats gledao je momka kako se spušta dok bi tu i tamo, krajičkom oka, pazio da njegova neprijateljica ne napravi izraz dosade, srdžbe ili bilo čega drugog što će da pobudi kakav komentar nekog ministra Falange, makar to bilo samo zato da mu taj ministar napakosti. Nekog ministra, ili pak saboraca iz Falange. Ne, gospođa udovica je samo gledala u svog voljenog sina i ispunjena ponosom posmatrala dvobojno nemo bilo (flapflapflapflap nije dopirao do zvaničnika) tog spusta koje kamere No-Doa¹¹ ovekovečiše sažimajući boje na crnu i belu.

„Svega mu je trinaest i gledajte kako skija“, reče uopšteno, da bi svako mogao da čuje, a naročito ona. Niko ne odgovori i odjednom su dlanovi počeli da mu se znoje, kao i uvek kad bi bio ostavljen na cedilu. Čak ni ona ne odgovori, ona koja je mogla da se pokaže makar malo ljubaznijom. Ali očigledno hoće da me sjebe.

Upravitelj je motrio na levu stranu: prečasní August Vilabru, ta vrsta crkvenjaka što nije ni riba ni meso, a ostareo i ćutljiv, takođe je posmatrao spust Marsela Vilabrua. Ponosno. Kao da je on otac tog momka. Upravitelj nije to znao, ali je prečasní imao pravo da sebe smatra barem ocem dečakove majke, jer kad je Elisenda napunila pet godina, upozorio je

11 TV dnevnik. (Prim. prev.)

njene roditelje, Anselma i Pilar, ova devojčica je izuzetna. A Žuzep? Žuzep (jadan Žuzep, neka mu je laka zemlja) jeste u redu, ali Elisenda ima superiornu inteligenciju, i sposobnost da stvari globalno shvati i... Dakle, znaš šta hoću da kažem? Šteta što je devojčica. A ti uvek tako darežljiv, baš ti hvala. Nemojte zbog mene da se raspravljate, ali vaša kćerka je čisti dijamant, Anselme, Pilar, dođavola! Imate kćerku koja je pravi dijamant, i meni bi bila čast da ga brusim kako bi sijao punim sjajem. Ali Anselm Vilabru je povazdan ratovao na svakojakim frontovima, a Pilar je, iako se to još nije znalo, dane provodila menjajući ljubavnike, tako da nije obraćala preveliku pažnju na Augustove opaske. U stvari, nisu uopšte obraćali pažnju na njega. Oboje, i brat i snaja, shvatali su da matematičari hoće i ljude da pobrkaju. A još i više ako su sveštena lica. Onda se prečasni August zainatio i upisao devojčicu u internat terezijanskih sestara u Barseloni, zato što se on oduvek osećao veoma bliskim duhovnosti časnog oca Anrika d'Osoa, koga će jednom beatifikovati¹², živi bili pa videli, a potom još i svecem proglašiti, to je samo pitanje dana. Porazgovarao je s Mati Venansijom i načinio od nje saučesnika za to tako neophodno obrazovanje jer, iako potiče iz dobre porodice, njega u toj porodici mnogo i ne slušaju. Mati Venansija ga je razumela. Znala je zašto se prečasni Vilabru njoj obratio; zato što je ona glas terezijanske revnosti. Njen kratkotrajan ali više nego plodotvoran boravak u samostanu Rapite, u doba opatice Doroteje, izoštrio joj je smisao za odgovornost i utisnuo joj do srži životno geslo koje kao takvo i prigrlji, a koje se odnosilo na to da, ako se raspolaže istinom, svako je u obavezi da uradi to što treba da uradi, ako veruje da to treba i uraditi. Desetka iz aritmetike, desetka

12 Beatifikacija je čin proglašavanja blaženim, kako će se u daljem tekstu ovaj čin prevashodno i navoditi. Svecem u katoličkoj crkvi može biti proglašen tek onaj koji je prethodno beatifikovan: on tada može da bude kanonizovan. Kanonizovan može pak da bude tek onaj od čije je smrti prošlo najmanje pedeset godina. (Prim. prev.)

iz gramatike, desетка iz latinskog, desетка iz poznavanja prirode, desетка iz veronauke, ovo je i više od dijamanta, prečasní Auguste, ova devojčica je više i od dijamanta.

Odlično, Hasinto. Odlično.

Kada je neustrašivi junak stigao dole, oslobodio se zastave, uzeo ju je za jarbol i zabo u sneg kao da je stigao na geografski Severni pol. Zabo ju je tačno na mesto koje je bio utanačio sa Kikeom i izvesnim Matansasom, zvaničnim protokolarnim bilmezom celog okruga. Onda su zvaničnici i oni iz autobusa zapljeskali tim tako muževnim izrazom kao kad se nešto zabada u devičanski sneg. Pa se potom tridesetak smučara spusti praveći slalom, obrazujući jednu pletenicu, sledeći trag barjaktara, a zvaničnici i oni iz autobusa ponovo zapljeskaše. Uvaženi gospodin Nasario Prats se okrenu za četrdeset pet stepeni i pod njegovim nosom pojavi se posrebreni pladanj s crvenim jastučetom na kojem su bile položene makaze svečanog otvaranja. Uze ih i spontano zavrti, kao da hoće da počini neku ludost. Lično mu je Onesimo Redondo jedne noći priznao da izlivi genijalnosti potiču iz intuitivne improvizacije, ili to nisu izlivi genijalnosti. On je ipak imao izliv genijalnosti i, bez razmišljanja, pruži makaze udovici Vilabru.

Nâ ti, kućko, kad bih samo mogao da ti zarijem ove makaze u grkljan. Kurveštijo jedna kurvinska.

„Ko bi to uradio bolje od vas, gospođo Elisenda, kako biste mi pomogli da dostojno proglasimo da je smučarska stanica Tuke Negre otvorena.“

Gospođu Elisendu nije bilo potrebno dva puta moliti jer je znala da joj to pravo sleduje i nije se svela na to da pomaže, već je ona sama presekla dvobojnu vrpcu koja je sprečavala da zvaničnici priđu žičari i toj ljupkoj švajcarskoj kućici gde njoj obećaše vrelu kafu uz nekoliko kapi čega god bilo. Zvaničnici i autobusi zapljeskali su na presecanje, videli su kako gospođa Elisenda iz Gravatove kuće spušta makaze na jastuče i, u pratnji zvaničnika, pešice se upućuje prema planinskoj vili koja će

biti društveni klub Tuke Negre. Samo su zvaničnici prošli već nevidljivom linijom svečanog otvaranja jer ljudi iz autobusa, koji su ceo svoj vek proveli na snegu, nikada nisu stavili nikakve smučke na noge; dovoljno su posla imali zimi sa sređivanjem i popravljanjem alata, oštrenjem kosa, zatezanjem osovina i kolskih točkova; podmazivanjem mašina, zatvaranjem pukotina, menjanjem slomljenih crepova ukoliko nema previše snega, čuvanjem stoke i gledanjem u daljinu, kao i snevanjem o drugačijem životu. Samo zvaničnici, dakle, i Hasinto Mas. Koga niko ništa i ne pita, ali koji se nikad previše ne udaljava od gospođe. Ne toliko usled straha od atentata, koliko zbog toga što njegov život, ožiljak na njegovom licu a ni njegova budućnost nemaju smisla ako ga gospođa ne gleda, i ako mu ona pogledom ne kaže odlično, Hasinto, odlično.

Prečasni August Vilabru blagoslovi društveni klub (zidovi od lakiranog drveta, izmišljeni trofeji izloženi na zidu, veliki prozori koji gledaju na stazu), rastera zloduhe svetom vodicom, procedi *asperges me*¹³ i poželi, rečima koje niko nije mogao da razume, da taj lokal zauvek bude stecište dobrote i vrline. Makar se nakon svega nekoliko godina desilo to što se desilo između Kikea i Marsela. Makar se mržnja koja se Kikeu nakupila pretvorila u neskriveno zanovetanje i prigovaranje što su ti blagosloveni zidovi morali da otrpe, pomireni sa sudbinom. Makar se u društvenom klubu Tuke Negre odvijalo i do trideset preljuba po sezoni a, zavisno od vanrednih klimatskih okolnosti, čak i četrdeset; makar mnogi redovni gosti bili izuzetno obrazovani ljudi, ali bez ikakvih obzira. Kako je to mogao da zna prečasni August Vilabru. On je sve onako đuture blagoslovio, onom mirnoćom koju pruža neupućenost, za razliku od Bibijane, koja je znala budućnost i stvari i ljudi.

13 Latinski antifon koji se kazuje ili peva na svečanim crkvenim službama katolika, osim za Uskrs; antifon: vrsta rezponzorijuma ili natpevanja sa horom. (Prim. prev.)

Zvaničnici koji su ušli u blagosloveni lokal videli su kroz prozore, kao da učestvuju u nekom činu čaranja, tridesetak muških i ženskih a nasmejanih smučara, koji su iznikli iz snega čavrljajući između sebe na pažljivo utanačeni način bezbrižnosti, gledajući ispod oka u pravcu kamera No-Doa, pošto im je bilo rečeno da inače ne smeju da gledaju u njih, čekajući na svoj red da se popnu na gondole žičare, kao da je na tim tek otvorenim postrojenjima svet već navikao na prisustvo otmene klijentele koja će se tiskati oko nove staze, a do nje će stići asfaltnim putem L129 provučenim od lokalnog L1317. A sve to, dovršavao je nazalni glas spikera na kraju reportaže, zahvaljujući neospornoj preduzimljivosti nekolicine mesnih preduzetnika i odlučujućoj podršci oblasnih vlasti, koji će te idilične predele pretvoriti u svakovrsnu atrakciju za probrane ljubitelje sportova na snegu što su tek na pomolu. Spiker ne reče da je to o lokalnim preduzetnicima puki eufemizam, jer sedamdeset odsto kapitala je švedski, iako su se Skandinavci gnušali diktature. Drugih trideset posto je priložila gospođa Elisenda Vilabru, Vilabruova udovica, jedini potomak i univerzalna naslednica trovekovnog bogatstva porodice Vilabru iz Gravatove kuće, koja je ujedno nasledila i nimalo beznačajno lično bogatstvo pokojnog Santjaga Vilabrua. Lokalni preduzetnici su bili ona, jer su mogući investitori ustuknuli govoreći da je dovoljno što je Molina otvorena i da Tuka Negra nema nikakvu perspektivu. U narednoj reportaži, Franko je otvarao još jednu močvaru, treću u toj hiljadu devetsto pedeset i sedmoj godini, osamnaeste godine od Pobede.

Upravitelj je pio kafu s konjakom i pušio smrdljivi tompus smešeći se ispod brkova, glumeći da posmatra sneg kroz prozor, mada je u stvari mazohističkom nezajažljivošću istraživao siluetu gospođe udovice koja se prelamala na staklu. Gospođa udovica Vilabru imala je punu svest o tom žvalavom pogledu i o tome kako, sav uznemiren, gospodin upravitelj briše znoj sa čela i sa dlanova, ali se uopšte nije zbog toga dala omesti jer su

putevi Gospodnji raznovrsni i puni krivina. Očima je Čatu izdala naređenje da ne ponestane konjaka u šoljici upravitelja niti bilo kog drugog u falangističkoj ili vojnoj uniformi. Jedan mršav čovek, stidljivog izgleda, podiže čašu vina kao da hoće da nazdravi. Ima više od dve duge godine kako advokat Gazulj, pored toga što pomaže gospođi Elisendi u pravnim pitanjima, samo misli na nju, na njene oči, na njen tekući račun, na njene finansijske manevre i visokorizične poteze; na njenu kožu i na tu surovu ravnodušnost prema damarima njegovog srca. Gazulj htjede da joj se nasmeši iz daljine, sa podignutom čašom vina, ali gospođa Elisenda nije ni primetila otrcani advokatov pozdrav jer je upravo premeštala Kikea, koji je upravo ulazio praćen talasom hladnog vazduha, Marselom i još ponekim odabranim smučarom, kao i čestitkama upravitelja zbog spusta svih njih, a ne, večeras se ne vraćaš u Barselonu, ostaješ u Tureni, a više nego obaveštenje, to ti je naređenje, Kike. Idi sa Marselom da ga pozdraviš. Šef gorske službe Tuke Negre priкри zlovoljan osmeh iza svog lica preplanulog od tolikog snega i ode da se pozdravi sa civilnim upraviteljem u pratnji Marsela Vilabrua. Uvaženi gospodin Nasario Prats napadno prenebregnu šefa gorske službe i stavi ruke na ramena podmlatka porodice Vilabrua, dečka budalastijeg i od svog oca idiota, i reče Marsele, Marsele, da je tvoj otac ovde, da je sada ovde, bio bi veoma ponosan na tebe. Ne možeš čak ni da zamisliš koliko. Siroti Santjago, trebalo je da doživi ovakav trenutak. Imaj na umu da znam o čemu ti govorim, jer između tvog oca i mene uspostavljen je odnos dubokog i iskrenog prijateljstva bez ijedne mrlje. Do te mere da može slobodno da se kaže da je izdahnuo na mojim rukama, siroti Santjago. Marsel Vilabru se prigodno iskezi dok je razmišljao kako je za njega njegov otac samo hladno lice na jedinoj fotografiji koja je postavljena sred mnoštva porodičnih fotografija u salonu Gravatove kuće. Jeste šteta što tata nije tu, gospodine, odgovori upravitelju za svaki slučaj. Odlično, Hasinto, odlično.